

Ὁ ναῖσκος οὗτος τῆς Δούπιανης ἐθεωρεῖτο ὡς πολὺ νεώτερος, ἐκτισμένος εἰς τὴν θέσιν τοῦ παλαιοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβές. Ἡ ἡμετέρα ἔρευνα διεπίστωσιν ὅτι οὗτος εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ Κυριακὸν τῆς Σκήτης τῆς Δούπιανης, τὸ ἀναφερόμενον ἤδη τὸν 12^{ον} αἰῶνα. Περὶ τούτου πείθουσι πολλοὶ λόγοι. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ μάλιστα ἡ τοιχοδομία αὐτοῦ, παρὰ τὰς κατὰ καιροὺς ἐπισκευάς, αἵτινες ἠλλοίωσαν τὸ ἄνω ἰδίως αὐτοῦ μέρος, ὁμοιάζει πρὸς μονόκλιτα τοιαῦτα ναῖδρια, εὐρισκόμενα ἐν Μακεδονίᾳ, ὅπως ἐν Καστοριᾷ, Βεροσίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Εἶναι ἄλλωστε γνωστὸν ὅτι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Θεσσαλίας καὶ μάλιστα τῶν Μετεώρων, συνδέεται στενῶς μὲ τὴν μακεδονικὴν.

Ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἔνδειξις ὅτι ὁ ναῖσκος τῆς Δούπιανης εἶναι παλαιότερος τοῦ 16^{ου} τουλάχιστον αἰῶνος. Εἰς τὴν βορείαν ἑξωτερικὴν αὐτοῦ πλευρὰν ἀνεγνώσαμεν χάραγμα τοῦ ἔτους 1567, ἀναγράφον τὸν θάνατον Μητροπολίτου τινὸς τῆς Λαρίσης, οὗ τὸ ὄνομα δὲν διακρίνεται καλῶς.

Ἐχομεν οὕτω τὸ θετικὸν πόρισμα ὅτι ὁ ταπεινὸς ναῖσκος τῆς Δούπιανης, ὁ μέχρις ἡμῶν διασωθείς, εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐντὸς τοῦ ὁποίου προσηχηθήσαν οἱ πρῶτοι ἀναχωρηταὶ τῶν Μετεώρων, πολὺ πρὸ τῆς ἐκεῖ ἰδρύσεως τῶν μεγάλων Μονῶν.

Περαίνων τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν καθήκον μου θεωρῶ, νὰ εὐχαριστήσω θερμότατα τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν διὰ τὴν ἐνίσχυσιν, ἣν μοὶ παρέσχε πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐρευνῶν τούτων.

A. ΞΥΓΓΟΠΟΥΛΟΣ

6. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΝ ΘΕΡΜΩΙ

Ἡ διὰ τῆς γενναίας χορηγίας τῶν Ἀδελφῶν Παπαστράτου ὑποστηριζομένη ἀνασκαφὴ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἐν Θέρμῳ, ἡ τελειωτικὴ τῶν ἰδικῶν μου τουλάχιστον ἐρευνῶν τοῦ Αἰτωλικοῦ ἱεροῦ, ἐπερατώθη ὀριστικῶς. Δὲν ἔχομεν εἶναι ἀληθὲς τὴν ἀφθονίαν τῶν περυσινῶν κεραμικῶν εὐρημάτων, ἀλλὰ δὲν ἔλειψαν ἐντελῶς. Ὁ ἐρευνηθεὶς πρὸς δυσμὰς τοῦ μεγάλου ναοῦ, καὶ βορείως τοῦ Μουσείου, ἐκτάσεως $25 \times 12 \times 1\frac{1}{2}$ — 2 μ. χῶρος δὲν ἔφερεν εἰς τὸ φῶς εἰμὴ διαλελυμένα τοιχάρια προϊστορικῶν ἑλλειψοειδῶν σχεδὸν ἄχρηστα. Ἐπειδὴ ἐνταῦθα τὸ ἀρχαῖον ἔδαφος ἦτο κατὰ πολὺ χαμηλότερον τὰ προϊστορικὰ οἰκήματα κατεστράφησαν ἤδη κατὰ τοὺς μετέπειτα ἱστορικοὺς αἰῶνας. Ἐν τούτοις συνεπληρώθη ἀρκούντως τὸ σχέδιον τοῦ πέρυσιν ἐν μέρει ἀποκαλυφθέντος ἑλλειψοειδοῦς (Πρακτικὰ 1931, σ. 64), ἐγένετο δὲ ἐντὸς αὐτοῦ καὶ ἀξιόλογοι παρατηρήσεις ὡς πρὸς τὴν οἰκιακὴν λατρείαν. Τὸ οἰκῆμα διατηροῦν κατὰ τὸ μέσον τῆς μεγάλης ἀψίδος ἑστίαν περιφερικὴν ἐκ

λίθων καὶ πλακῶν ἀνήκει χρονικῶς εἰς τοὺς τελευταίους 2-3 αἰῶνας τῆς β' χιλιετηρίδος παρουσίαζε περὶ τὴν ἐστίαν δύο ἐπάλληλα στρώματα τέφρας καὶ ὄσταριων καέντων καὶ συντριβέντων, τὰ ὅποια ὡς ἐκ τῆς ἐκτάσεως αὐτῶν καὶ τῆς ἐπαλλήλου διατάξεως ἀνῆκον ὠρισμένως εἰς ὀλοκαύστους θυσίας, ὁμοίως πρὸς τὰς παρατηρηθείσας ἐντὸς τοῦ παλαιότερου τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος μεγάλου κτίσματος τῆς λεγομένης γεωμετρικῆς ἐποχῆς. Φαίνεται, ὅτι ὁ οἰκεῖος εἰς τὴν Ἀρτέμιδα Λαφρῖαν πρὸ πάντων καὶ ἔπειτα εἰς τὸν Ἀπόλλωνα πυρολατρικὸς χαρακτήρ τῶν θυσιῶν σημαίνει τὴν ἀνάπτυξιν παλαιᾶς οἰκιακῆς λατρείας, καθ' ἣν ἡ τέφρα καὶ τὰ ὄστα τῶν ὀλοκωντωμάτων παρέμεναν ἀκίνητα. Καὶ τὸ ἐπίθετον τοῦ Θερμίου δὲν πιστεύω ἄσχετον πρὸς τὴν τοιαύτην λατρείαν, ὡς ἔλαβον πρὸ ὀλίγου τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὑποδείξω στηριχθεὶς καὶ ἐπὶ ἱκανῶν ἄλλων στοιχείων.

Καταλέγω πρὸς τούτοις μερικὰ ἐκ τῶν ὀπωσδήποτε ἐνδιαφερόντων μικρῶν κεραμικῶν εὐρημάτων. Τεμάχιον ἰδιάζον κεράμου καλυπτήρος ἐβεβαίωσε τὴν καὶ ἐκ παλαιότερων εὐρημάτων ὑποστηριζομένην γνώμην, ὅτι καὶ ὁ ἀρχαῖος ναὸς τοῦ Λυσείου Ἀπόλλωνος εἶχε κατὰ τὴν πρώτην του ἐποχὴν, περίπου 600 π. Χ., σκουφωτὴν τὴν στέγην κατὰ τὸ ἕτερον πέρασ. Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα εἶναι ἤδη βέβαιον καὶ ἐπὶ τῶν δύο ἄλλων ναῶν. Ἄλλο σύντριμμα, ἐντελῶς νέον, ἀναγγέλλει τὴν ἀπλὴν ἀντὶ ἀκρωτηρίου πρωτογενοῦς ἐπίστεψιν ἐνὸς ἀετώματος ἰδιορρυθμοῦ ἐστερημένου σίμης. Εὐρέθησαν ἐπίσης κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν πλῆθος σημαντικῶν τεμαχίων ὧμῶν πλίνθων, ἐξ ὧν ἐμφαίνεται πῶς ἦσαν ἐκτισμένοι ὑπὲρ τὴν λιθίνην βάσιν οἱ τοῖχοι τῶν σηκῶν.

Ἐν τέλει περαίνων τὸ ἀνασκαφικὸν ἔργον μου εἰς τὸν ἱερὸν Θέρμον ἐθεώρησα ἐπιβεβλημένον καθῆκον νὰ ὑποστηρίξω διὰ τοίχων καὶ χώματος τοὺς κατολισθαίνοντας καὶ ἀποσυντιθεμένους βαθμηδὸν τοίχους καὶ στυλοβάτας τῶν ναῶν καὶ ἐπιχώσω τὰς ἐντὸς αὐτῶν διανοιχθείσας χάριν τῶν παλαιότερων κτισμάτων τάφρους. Βεβαίως ὁ Θέρμος δὲν ἔχει τὴν λάμπην τῆς Ἀκροπόλεως οὔτε τῆς Ὀλυμπίας, ἀλλ' ἔχει ὁ ἀπόκεντρος τόπος τὸ ἀμείωτον γόητρον, ὅτι φωτίζει ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ 7^{ου} ἔτι αἰῶνος τὴν γεννωμένην Ἑλληνικὴν τέχνην κατὰ τρόπον ἴδιον, ὥστε ἀσχέτως πρὸς πάντα ἄλλον τόπον νὰ ἀξίζη δλόκληρον τὴν προσοχὴν καὶ στοργὴν παντὸς ἐνδιαφερομένου.

Κ. Α. ΡΩΜΑΙΟΣ